

Halmstad Högskola

Sektionen för humaniora

Uppsats i Filmvetenskap 61-90 hp

Psykopatens karaktär

- Psykiatri vs. film

Jenny Bång, 850712

Handledare: Lena Israel

HT 2012

Abstrakt

Denna uppsats har som mål att undersöka om, och i så fall hur, gestaltningen av psykopaten på film skiljer sig från psykiatrins beskrivning. Uppsatsen tar även upp människosynens påverkan på dramaturgi och gestaltning.

Den hermeneutiska analysen görs på tre amerikanska produktioner: *American Psycho* (Mary Harron, 2000), *Basic Instinct* (Paul Verhoeven, 1992) och *Halloween* (Rob Zombie, 2007). Analysen grundar sig främst på psykiatriska teorier av Robert D. Hare och filmteorier av Wayne Wilson.

Slutsatsen i uppsatsen är, att filmerna baserar sina karaktärer på de karaktärsdrag psykiatrin anser vara typiska för psykopaten, men adderar faktorer till karaktären. Detta görs för att uppnå ökad underhållning och spänning. Dramaturgin påverkas starkt av den psykologiserande människosynen i filmerna, som fokuserar på begär och instinkter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Problemställning och metod.....	4
Hermeneutik	5
3. Teoretiska utgångspunkter	6
3.1 Psykopaten inom psykiatrin	6
3.1.1 Robert D. Hares checklista	7
3.2 Psykopaten på film	9
3.2.1 Karaktären	9
3.2.2 Materialistisk/ Spirituell- psykopat	10
3.3 Psykologiserande människosyn och den anglosaxiska dramaturgin	11
4. Filmanalys och diskussion	13
4.1 American Psycho.....	13
4.2 Basic Instinct	16
4.3 Halloween.....	19
5. Sammanfattning och slutsats	22

Referenslista

1. Inledning

"I have all the characteristics of a human being: blood, flesh, skin, hair; but not a single, clear, identifiable emotion, except for greed and disgust. Something horrible is happening inside of me and I don't know why. My nightly bloodlust has overflowed into my days. I feel lethal, on the verge of frenzy. I think my mask of sanity is about to slip."

(American Psycho, 2000)

Citatet ovan kommer från en av filmvärldens mest kända psykopater, Patrick Bateman. Han är en man, som i ena stunden kallblodigt och sadistiskt mördar och styckar människor, för att i nästa stund rätta till sin slips, lyssna på glättig pop och tävla med sina kollegor om vem som har snyggast visitkort. Hans charm och intelligens har gett honom kultstatus inom populärkulturen. Tillsammans med bland andra Hannibal Lecter, Norman Bates och Cathrine Tramell, utgör han en i en diger skara karaktärer, som genom åren blivit föremål för filmpublikens fascination.

Svenska Dagbladets kulturskribent, Harry Amster, skrev förra året en krönika, som handlade om hur film och tv många gånger skönmålar psykopatiska karaktärer och gör dem "häftiga". Han ifrågasatte den endimensionella skildringen av psykopaten och fascinationen för det utstuderade våldet i filmerna. Använder man sig av sökordet "psykopath" på filmforumet IMDB, får man över tusen förslag på filmer. Det har fått mig att fundera över Hollywoods effektsökeri och dess syfte. Att förmedla en alltför enkel bild av psykopaten, tror jag kan resultera i, att människor får förutfattade meningar och bygger upp obefogade rädslor. Jag har därför valt att undersöka i vilken utsträckning psykiatrins syn på psykopati, skiljer sig från den som förmedlas i amerikansk film.

2. Problemställning och metod

Syftet med denna uppsats är, att med ett hermeneutiskt förhållningssätt, undersöka och analysera hur psykopaten gestaltas på film. För att söka svar på min frågeställning har jag använt mig av vetenskapliga faktaböcker om psykopati, samt filmteoretisk litteratur, som behandlar ämnet.

Till min analys har jag valt ut tre filmer med huvudkaraktärer som omnämns som psykopater: *American Psycho* (Mary Harron, 2000), *Basic Instinct* (Paul Verhoeven, 1992) och *Halloween* (Rob Zombie, 2007).

Jag kommer således att söka svar på följande frågor:

- På vilka sätt skiljer sig bilden av psykopaten på film, från psykiatrins bild?
- Finns det likheter och i så fall vilka?
- Vilken är den rådande människosynen i filmerna och hur påverkar den dramaturgin?

Inom psykiatrin används ofta Robert D. Hares *Psykopaticheschecklista* för att urskilja sanna psykopater från andra personlighetsstörningar. Jag kommer att använda mig av den checklisten, som man finner i Hares bok *Psykopatens värld* (1997), för att beskriva teorin kring psykiatrins bild av en psykopat.

Wayne Wilsons bok *The Psychopath in Film* (1999), behandlar gestaltandet av psykopati på film och kommer att ligga till grund för den filmteori jag kommer använda mig av.

I mitt sökande efter filmer, som kan sägas representera ämnet psykopat, har jag sökt på nyckelordet ”psychopath” på filmdatabasen IMDb. Detta gav ett stort antal titlar. Med hjälp av den litteratur jag använt mig av kunde jag göra ett urval av tre filmer, som var lämpliga för analys. Filmerna är alla Hollywood produktioner med klassisk dramaturgi. För att ge undersökningen substans, har jag valt filmer där psykopaten gestaltas av personer med olika kön och ålder.

2.1. Hermeneutik

I följande beskrivning av den metod jag använt, hermeneutik, har jag använt mig av Sten Anderssons bok *Positivism kontra hermeneutik* (1979). Den tar, på ett lättförståeligt sätt, upp grunderna i den hermeneutiska forskningsmetod jag valt att använda i min uppsats.

Hermeneutik är en relativistisk metod, som inte söker efter en absolut sanning. Istället söker man som hermeneutiker efter en tolkning. Sten Andersson skriver att ”varje tidsepok, varje samhälle, har sina särdrag och bör förstås utifrån sig själva” (Andersson 1979, s.17). Vill man förstå en människa måste man studera och tolka en människa och inte till exempel ett djur. Hermeneutisk forskning söker inte bara efter en förklaring, den söker efter förståelse. Ursprungligen kommer begreppet från teologin, då med betydelsen ”*tolkning av bibliska texter*”. Begreppet har idag främst betydelsen *tolkningslära*. Fenomen i samhället kan ha flera olika betydelser, beroende på vem som tolkar. Inom hermeneutiken betonas vikten av förförståelse och förkunskaper, eftersom dessa bidrar till den tolkning som görs. Det finns ingen objektiv forskare och det är inget mål inom hermeneutiken att vara objektiv. Hermeneutiken kräver att man inte distanserar sig från sitt forskningsobjekt. Förförståelse och det subjektiva ligger till grund för de tolkningar som görs. Det anses vara något positivt om forskaren har en egen erfarenhet av det område som studeras.

Ett viktigt begrepp inom hermeneutiken är del och helhet. Det är genom analys av delarna som man kan nå förståelse för helheten. En del i sig säger däremot ingenting förrän man ser den i helheten.

Med hjälp av denna metod kan man tolka till exempel en film, genom att närstudera nyckelscener. Dock är det först när man ser scenen i sitt sammanhang, sin helhet och kontext, som man kan nå förståelse. Hermeneutisk forskning bygger på problematisering av verkligheten. Det som ses som självklart och välbekant bör ifrågasättas och omtolkas, för att vi ska kunna se vår omvärld med nya ögon. Denna relativistiska metod anser jag vara ytterst passande för de analyser jag gjort i min uppsats.

3. Teoretiska utgångspunkter

”Psykopater är samhällets vilddjur och de charmar, manipulerar och banar sig hänsynslöst väg genom livet. Efter sig lämnar de krossade hjärtan, gäckande förväntningar och tomma plånböcker. Samvetslöst och utan känslor för andra människor tar de vad de vill och gör som de tycker och bryter därigenom mot samhällets normer och våra sociala förväntningar utan att känna skam, skuld eller ånger.” (Hare 1997, s.13)

I följande avsnitt kommer jag redovisa de teoretiska begreppen kring psykopati. Jag utgår från psykiatrin, för att därefter övergå till filmvärldens framställning. Dessa teorier kommer att ligga till grund för mina filmanalyser.

Det ska nämnas att de psykiatriska teorier jag redogör för, inte är befriade från kritik. Även om det är en teori som används i mycket stor utsträckning, är den inte allmänt vedertagen inom hela forskningsvärlden.

3.1 Psykopaten inom psykiatrin

Psykopati är en klinisk psykiatrisk diagnos. I följande avsnitt har jag utgått från Robert D. Hares bok *Psykopatens värld* (1997).

Ordet psykopati betyder i grunden ”själsligt lidande” eller ”själslig sjukdom”. *Psyche*, ursprungligen från latinets ord för själ och *pathos*, lidande. Ändå är det inte klarlagt huruvida det är en psykisk åkomma, som man utvecklar, eller om det är ett tillstånd som man bär med sig från födseln. När man inom psykiatrin försökt utreda och förstå psykopaten, har man ofta försökt se till en bakgrund, som skulle kunna förklara beteendet. Det har dock inte visat sig vara en givande metod, då det enligt detta synsätt, inte verkar finnas några belegg för att psykopati skulle höra samman med till exempel en svår barndom.

En term som ofta förekommer i samband med psykopati är sociopati. Valet av terminologi kan bero på hur man väljer att se på bakomliggande faktorer och orsaker till syndromet. De som anser att det kan härledas till enbart sociala faktorer väljer att använda sociopat, medan de som anser att det även finns genetiska och biologiska faktorer, använder sig av termen psykopat. Diagnosen som ställs är alltså helt beroende av hur psykiatrikern ser

på orsaken till syndromet. Det främsta kännetecknet för en psykopat är att han saknar empati. Han sätter alltid sig själv före andra. Detta är något som även gör det lätt att diagnostisera en psykopat, eftersom han ofta överträder samhällets regler och lagar och således ofta blir kriminell. Hare menar att det ofta är dessa psykopater som syns i media och som ger oss vår bild av vad en psykopat är. Vidare menar han, att psykopati är mycket vanligare förekommande än man kan tro. Han menar, att det i dagens samhälle, är lika vanligt som schizofreni. Det som skiljer psykopaten från till exempel den schizofrene är, att en psykopat inte alltid anses vara galen i juridisk bemärkelse. De är fullt medvetna om sina val, hur hänsynslösa de än må vara. Detta känslolösa beteende är något som många gånger gör det svårt att förstå psykopater och deras handlingar, eftersom man inte kan härleda det till ett psykotiskt tillstånd. En schizofren person anses inte kunna vara ansvarig för sina handlingar, eftersom denne lider av en psykisk sjukdom. Skulle den schizofrene begå ett brott döms han eller hon till vård. En psykopat anses oftast inte ha en psykisk sjukdom och kan därmed dömas till fängelse.

Dock bör vi inte låta oss luras och tro att alla psykopater är brutala mördare, utan vara medvetna om att de flesta psykopater snarare är manipulativa bedragare, som vi mycket väl skulle kunna möta i vår vardag.

En avgörande fråga i forskningen kring psykopati har varit huruvida man bör se psykopater som tillräkneliga eller ej. Bör en kriminell psykopat vårdas eller sitta i fängelse? I media och nyhetsrapportering likställs många gånger psykopati med galenskap. Dock menar forskare att det inte går att jämföra psykopati med en psykisk sjukdom, eftersom en psykopats handlingar inte saknar verklighetsförankring utan är baserade på fria val.

Personligen har jag svårt att förstå hur det är ett fritt agerande om man är styrd av okontrollerbara drifter och begär.

3.1.1 Robert D. Hares checklista

Robert D. Hares *Psykopatichecklista* är, ett verktyg som används vid diagnostisering av psykopati. Listan uppkom efter många års forskning och är till för att hjälpa kliniker att skilja ut psykopater från de psykiskt sjuka. Den består av flera karaktärsdrag, som är signifikativa för en psykopat, samt punkter som beskriver den typiska antisociala livsstilen.

Viktigt att nämna är, att för att en person ska tillskrivas diagnosen psykopat, räcker det inte att han uppfyller några av dessa punkter som Hare tar upp i sin lista. Kriminella uppvisar

till exempel många av dessa personlighetsdrag utan att det gör dem till psykopater. Det är kombinationen av symtom, som gör att man diagnostiseras som psykopat (Hare 1997, s.45).

Nyckelsymtomen på psykopati

Emotionella/interpersonella drag

- munvig och charmig
- egocentrisk
- saknar ånger- och skuldkänslor
- dålig inlevelseförmåga (empatistörning)
- svekfull och manipulativ
- flackt känsloliv

Socialt avvikande beteende

- impulsiv
- bristande kontroll över beteendet
- lättväckt aggressivitet
- behov av spänning
- brist på ansvarskänsla
- tidiga beteendeproblem
- antisocialt beteende i vuxen ålder

(Hare 1997, s.43)

Hare menar att psykopater sällan själva ser dessa brister och problem, utan snarare skyller dem på omvärlden. Självisikt är således ovanligt förekommande hos psykopater. De lider även av total avsaknad av empati. De kan inte sätta sig in i en annan människas känslor, och de har inte heller något intresse av andra människors känslor. För en psykopat är andra människor främst något som de kan använda för att nå sina egna mål. Det spelar ingen roll om det är en närstående persons känslor det handlar om. Psykopaten saknar likväl empatisk förmåga. Dock, menar Hare, är det ovanligt att bristen på inlevelseförmåga tar sig uttryck i så utstuderade brott som i filmens värld. I verkligheten handlar det oftast om mindre dramatiska handlingar, även om de kan te sig lika hemska, för de som drabbas.

Ett återkommande drag hos psykopater, som även kan knytas till deras impulsivitet, är deras ytliga känslor. Deras känslor är så ytliga, att de skulle kunna ses mer som ”primitiva reaktioner på omedelbara behov”. De söker snabb tillfredsställelse och saknar tålamod. De har ofta ett stort behov av spänning och kickar, vilket många gånger leder dem in i drogmissbruk och kriminalitet. Med detta menas inte att de alltid agerar på ren instinkt, som om de vore djur. Det som skiljer dem från andra är att de inte ser några begränsningar. De drabbas inte av dåligt samvete eller av tankar på konsekvenserna av sina handlingar.

3.2 Psykopaten på film

”The movies accord psychopaths more fascination than they deserve, and more power to victimize trusting souls than anyone should possess. Still, these dramatizations also work to highlight the psychopath's weaknesses: their soft spots ego and arrogance, and their perennial confrontations with goodness as the almighty adversary.”

(Wilson 1999, s. Vii)

Psykopaten har blivit en populär karaktär att gestalta inom populärkulturen. Inte minst inom filmvärlden, har man gestaltat både ”verkliga” och fiktiva psykopater. Det mest klassiska exemplet är Norman Bates i *Psycho*. En verklighetsbaserad gestaltning är till exempel den österrikiska filmen *Angst*, som bygger på seriemördaren Werner Kniesek. De svårigheter vetenskapen har funnit, i sina försök att definiera psykopaten, har filmskapare istället använt till sin fördel, i skapandet av mystiska och opålitliga rollkaraktärer (Wilson 1999, s.73)

3.2.1 Karaktären

Till skillnad från de vetenskapliga forskarna, har regissörer inga krav på sig att vara sanningsenliga, eller grunda sina gestaltningar på bevis. Definitionen av psykopati inom film är vag. Tolkningarna av begreppet är vida och skapar ofta karaktärer, som faller långt utanför ramarna för den vetenskapliga definitionen av psykopati (Wilson 1999, s.74). Istället väljer filmskapare ofta, att gestalta en stereotyp psykopat, som de vet kan få uppmärksamhet från åskådarna.

”Dramatizations of psychopathy occur with an eye for commercial gain, giving less concern to the story's educational value” (op.cit. s.75).

Wilson menar alltså, att framställningen av psykopaten på film, inte tar hänsyn till den kunskap om diagnosen man skulle kunna nå, genom en trovärdig framställning. Istället präglas dramatiseringen av det, som filmskapare tror kommer få publiken att vilja se filmen. Om publiken sedan innan, har en uppfattning av att en psykopat är galen, gåtfull och kapabel till vad som helst, är det med de förväntningarna de ser en film om en psykopat. Wilson menar, att filmskapares vilja att sälja, oftast är större än deras vilja att utbilda.

En persons karaktär beskriver både det som personen *är* och *gör* (op.cit. s.90). Det är viktigt att skilja på en karaktärs *motiv* och på dennes *avsikt*. Med avsikt menas det tillvägagångssätt, som en person vanligen har vid utförandet av en handling. Motiv däremot, har att göra med *varför* personen har detta beteende. Alltså varför personen är en psykopat (op.cit. s.92).

Psykopaten gestaltas oftast som kontrollerad eller okontrollerad inom filmen.

Karaktärerna är oftast statiska, stereotypa och lätta att upptäcka. Sällan sker en förändring i beteendet under filmens gång. Psykopaten har blivit ett enkelt verktyg att använda för regissören, som vill gestalta en ond och extrem personlighet (Wilson 1999, s.103).

Allra vanligast är gestaltandet av psykopaten som en okontrollerad person, som impulsivt begår kriminella handlingar. Wilson menar att vi sällan får en förklaring, eller förståelse, för motivet till dessa handlingar. Detta framstår inte heller som något väsentligt för filmens handling, eller trovärdighet. Snarare framstår karaktären, trots sina gärningar, som underhållande. Filmskapare verkar förutsätta, att en längre förklaring till beteendet inte behövs. Det tycks som om det skulle uppfattas som något långtråkigt, för de som roas av psykopatens okontrollerade beteende (op.cit. s.94).

Det finns även gestaltningar av kontrollerade psykopater inom film. Detta är något som inte sammanfaller med den vetenskapliga diagnosen, eftersom tålmod inte är vanligt förekommande hos psykopater. Det har dock inte varit något hinder för filmskapare, då de presenterat en mystisk och återhållsam karaktär, som disciplinerat inväntar rätt tillfälle för sina handlingar (op.cit. s.99).

Många gånger är den kvinnliga psykopaten gestaltad som en återhållsam femme fatale, som använder sig av intelligens och sexualitet, för att i det tysta manipulera och mörda. Wilson menar att de gestaltas som attraktiva, oåtkomliga och fängslade rovdjur. ”Boisterous demands do not suit their character; instead, they portray smart, sexy, reclusive...and deadly predators.” (op.cit. s.99). Karaktäristiskt är även männens osäkerhet kring kvinnan och det faktum att hennes känslor för dem förblir en gåta (op.cit. s.101).

3.2.2 Materialistisk/ Spirituell – psykopat

Wayne Wilson skiljer på två typer av psykopater inom film, den materialistiska och den spirituella. Med hjälp av dessa typer, kan man finna de bakomliggande motiven till psykopatens handlingar (op.cit. s.185). Den materialistiska psykopaten strävar efter makt genom ägande. De styrs av yttre begär såsom status, makt och rikedom. Status för att bli överlägsen, makt för att kontrollera och rikedom för sin girighets skull (op.cit. s.192). Denna

gestaltning är den som är vanligast förekommande, eftersom den är enklast att skildra på film. Det verkar vara enkelt för åskådaren, att förstå någon som identifierar sig med sina materiella begär och drivs av girighet och maktlystnad. Det menar Wilson beror på att man, utan att vara psykopat, kan relatera till en önskan om att vilja ha mer makt, pengar och status (op.cit. s.218). Detta synsätt förutsätter, i mina ögon, att man har ett kapitalistiskt synsätt. Det är något som i dagens samhälle inte är ovanligt. Dock anser jag att filmen påverkar människor och lätt skapar en värld, där man förväntas vara kapitalist och sträva efter just makt, pengar och status, framför solidaritet och empati.

Wilson menar, att det inte är lika enkelt att förstå någon som drivs av en strävan efter inre makt. Den spirituelle psykopaten agerar ut starka inre begär, som hämnd, lust och viljan att åsamka sina offer smärta. För honom är inte offret det sekundära målet, utan det primära.

”The material con artist views the victim as secondary to the ultimate goal - - more money. But the spiritual predator sees his prey as primary, a fixation from which the victims may not survive.”

(Wilson 1999, s.220).

På film gestaltas den spirituelle psykopaten ofta som en seriemördare. Han skildras som någon som mördar för att hämnas, eller för att han njuter av det, eller av orsaker som inte kan förstås (op.cit. s.221). De konkreta motiv, som man kan finna hos en materialistisk psykopat, saknas hos den spirituelle. Detta får honom också att framstå som mer skrämmande, eftersom vi inte kan relatera till hans begär (op.cit. s.222). Oftast lämnas vi utan någon djupare förklaring till de bakomliggande motiven. Även om hämnd och lust kan ses som motiv, är det svårt att se vad psykopaten skulle vinna på att mörda för de sakernas skull. Återigen menar Wilson, att detta inte är något som verkar störa filmpubliken. Istället används det som ett dramaturgiskt verktyg för regissören, som vill skapa skräck och spänning. Om vi aldrig ges en tydlig förklaring till mördarens motiv, måste vi tänka oss, att det handlar om mörker och ondska bortom förklaring (op.cit. s.234)

3.3 Psykologiserande människosyn och den anglosaxiska dramaturgin

Joachim Israel tar i sin bok, *Handling och samspel* (1999), upp den psykologiserande, intrapsykiska människosynen. Författaren beskriver hur den intrapsykiska människosynen använder sig av en psykologisk struktur, som en förklaringsmodell till en persons karaktär. Modellen är förankrad i individualism och Freuds psykoanalytiska teorier. Denna modell går ut på att människan styrs av inre drivkrafter, som är biologiskt förankrade. Dessa drivkrafter, kan användas som motiv till en persons handlingar, och ses som grunden till en persons typiska karaktärsdrag. Kritiker menar att individualismens inverkan på samhället, kan främja fiendskap och intolerans. Israel nämner bland annat Martin Buber, som menar att dagens individualistiska samhällen grundar sig i människans isolering. Detta gör människor till främlingar och föder hat mot det som är främmande, det man inte kan förstå (Israel, s.63).

Inom intrapsykiska teorier förklarar man en persons agerande, genom att hänvisa till ett tillfredsställande av begär, drifter och instinkter (op.cit. s.76).

”Drivkrafter som behov påstås vara orsak till våra handlingar framförallt när vi söker förklara och legitimera dem. Vi använder oss speciellt av vokabulären när en handling är överraskande eller verkar gåtfull”.

(Israel 1999, s.111)

Det deterministiska synsättet, menar författaren, fråntar människan den egna valfriheten och på så sätt även ansvaret för sina handlingar. Ett beteende som styrs av inre drivkrafter, som är omöjliga att kontrollera, kan man inte kräva att någon ska ta ansvar för (op.cit. s.77). Detta är ett synsätt, som framställer människan som ett offer, för sina drivkrafter. Hon framstår som maktlös inför dessa krafter, istället för ansvarig (op.cit. s.104).

Denna intrapsykiska, psykologiserande människosyn är något som återfinns inom den traditionella anglosaxiska dramaturgin. I boken *Filmdramaturgi och vardagstänkande* (1991), skriver Lena Israel om sambandet mellan människosyn och dramaturgi. Människosynen i en film, är starkt präglad av den dramaturgi som regissören använder och vice versa (Israel, s.120).

Lena Israel beskriver två typer av människosyn, den traditionella psykologiserande och den relationistiska, interaktionistiska. Amerikansk film använder sig oftast av klassisk

anglosaxisk dramaturgi. Den typen av dramaturgi bygger på den psykologiserande människosynen (Israel, s.118).

Vidare menar författarinnan att den kulturella kontexten påverkar valet av dramaturgi. I det amerikanska kapitalistiska samhället kan den psykologiserande människosynen användas, som ett sätt att förklara människor karaktär. Istället för att betona samhällets inverkan på människor, läggs vikten på inre faktorer. Handlingar ”ses som uttryck för mer eller mindre fasta egenskaper, inre drivkrafter, karaktärsdrag osv, faktorer som sägs utgöra en individs personlighetsstruktur.” (Israel, s.121)

Handlingen i en film, är präglad av den dramaturgi som används. Israel menar att man ”skapar de karaktärer som behövs för att uppfylla en viss dramaturgi” (Israel, s.127). En amerikansk thriller som bygger på anglosachsisk dramaturgi, kräver en viss typ av karaktärer för att uppfylla den förväntade intrigen. Om en film gestaltar en psykopat, för att uppfylla en intrig som bygger på spänning och action, kommer handlingen drivas framåt av psykopatens handlingar. På så sätt kan vi förutsäga hur filmen kommer utvecklas. Intrigen blir alltså grunden till filmens människosyn.

Den anglosaxiska dramaturgin bygger på kausalitet och determinism. Detta skildras inte minst genom att huvudpersonernas karaktär sällan förändras under filmens gång. De karaktärsdrag de är givna från början av en film, återfinns oftast även vid filmens slut.

4. Filmanalys och diskussion

I denna del av uppsatsen kommer jag att undersöka gestaltningen av de karaktärer, som omnämns som psykopater i filmerna. Jag kommer att undersöka om det finns likheter, respektive skillnader, med den bild av psykopaten som Robert D. Hare beskriver. Vidare kommer jag även att studera, hur dramaturgin påverkas av den rådande människosynen i filmerna och hur detta yttrar sig.

4.1 "American Psycho", 2000

Huvudkaraktären i American Psycho, heter Patrick Bateman. Han är en ung, rik och oerhört fåfäng man. Tidigt i filmen ser vi tecken på psykiska problem hos Bateman. Vi får bland annat följa hans maniska morgonrutiner, där hård träning, ansiktsmasker och hudkrämer är a och o. I en strikt ordning och med extrem perfektionism, utför han sina morgonvanor, på ett sätt som får det att se ut som en ritual.

Bateman arbetar på sin fars företag, trots att han egentligen är så rik, att han inte skulle behöva arbeta. Detta är något som hans flickvän Evelyn, anser vara onödigt. Men när hon ifrågasätter hans val att arbeta, svarar han att han gör det för att "passa in". Det framkommer även att han har en stor önskan om att bli älskad, då han uttryckligen i ett samtal med flickvännen säger "*I just want to be loved*".

Bateman rör sig i en miljö av affärsbyggnader, exklusiva restauranger och sin egen lyxlägenhet. Hans vänner är precis som han själv, finansvalpar, som kämpar för att uppnå hög status genom pengar och skönhet. Männen jämför sina visitkort, för att på så sätt ta reda på vem som har mest pengar, klass och stil. När Bateman inser att hans nya kort inte är det mest påkostade och stilmässigt snyggast, blir han förfärad och att döma av hans sammanbitna ansiktsuttryck, är det ett hårt slag mot hans ego.

Kvinnorna som skildras i filmen, är oftast plastikopererade och är till synes främst ännu en statussymbol för männen. Under en diskussion angående flickvänner, säger en av Batemans vänner att "*a good personality consists of a chick with a little hard body, who will satisfy all sexual demands without being too slutty about things, and who essentially will keep her dumb fucking mouth shut*". Det är ett citat som är talande för den kvinnosyn, som tycks råda i filmen. Kvinnor är objekt utan känslor, vars uppgift är att vara så snygga som möjligt och att tillfredsställa männen sexuellt. När inte flickvännerna räcker till, finns det gott om

prostituerade, som kan uppfylla männens behov. Bateman köper både dyra eskortflickor och billiga prostituerade från de sämre kvarteren. Han har ofta en porrfilm på hemma i sin lägenhet, medan han utför vardagliga sysslor. I en scen talar han i telefon, tränar och ser på porrfilm samtidigt. När han har sex med de prostituerade, är han helt fokuserad på sig själv och på sin egen spegelbild. Han tvingar dem att utföra absurda sexhandlingar med varandra, samtidigt som han filmar hela akten.

Bateman har flera av de drag, som inom psykiatrin klassas som psykopatiska. Han är narcissistisk och utan empati. Detta syns inte minst i de relationer han har med kvinnor. Hans handlingar styrs av impulser och begär. Det är dessa impulser och begär, som får honom att mörda. Han har ett minst sagt flackt känsloliv. Men det finns även sådant hos Bateman som gör bilden av psykopaten något tveksam. Bland annat börjar han plötsligt att hallucinera. Han får för sig att en bankomat vill bli matad med den herrelösa katt, som sitter på gatan nedanför. Detta är inte något typiskt psykopatiskt drag, utan skulle inom psykiatrin klassas mer som en psykos eller psykisk störning.

Bildmässigt är filmen uppbyggd främst av halvbilder och närbilder, på klassiskt dramaturgiskt vis. Närbilder används för att försöka visa känslor och tankar. Nervositet och rädsla, kyla och ondska, visas genom närbilder på ansiktsuttryck.

Bateman verkar vara medveten om att han inte är som andra. Han känner sig annorlunda och säger själv att: *"I have all the characteristics of a human being: blood, flesh, skin, hair; but not a single, clear, identifiable emotion, except for greed and disgust"*. Men eftersom han rör sig i en miljö, som främst verkar vara uppbyggd kring ytlighet och kyla, blir det enkelt för honom att hålla masken. Hade han haft nära känslomässiga relationer och vänner, som visade omtänksamhet, hade han antagligen inte kunnat dölja sitt sjuka beteende lika enkelt. Nu är han istället som de andra, som också har svårt att se någon annan vara bättre än dem själva.

Besatt av popband och deras musik, håller Bateman ofta långa monologer om musik, medan han kallsinnigt förbereder och mördar sina offer. Scenerna går från brutala och blodiga mordscener, till scener då Bateman anländer till sitt kontor till tonerna av den glada poplåten *Walking on Sunshine*. Det hela blir oerhört absurt och visar ytterligare på hur sjuk och kallsinnig Bateman är. Men i samma stund som Bateman möter sin antagonist, detektiven Kimball, vet vi att han antagligen inte längre kan komma undan med att mörda. Han går från att vara kallsinnig och till synes lugn, till att bli nervös och osäker när han försöker ljuga utan att bli avslöjad. Det är svårt att helt förstå varför den kallsinniga psykopaten Bateman, plötsligt visar oro och nervositet. Detta samtidigt som vi har fått en bild av att han är en galen

psykopat, samt själv har sagt att han inte har känslor och att han blir mindre och mindre människa för var dag.

Motivet till hans handlingar verkar vara, att han inte klarar av att någon är bättre än vad han är. Han står inte ut med att någon annan har en snyggare kostym eller ett mer påkostat visitkort. Är det någon som har det, verkar det för Bateman vara enklast att mörda den personen. Bateman är den typen av psykopat, som Wayne Wilson omnämner som materialistisk. Detta kan man tydligt se i de motiv som karaktären tycks ha till sina handlingar. Hans styrs av yttre begär och en drivkraft att uppnå hög status.

Men någon konkret och tydlig förklaring till varför Bateman är som han är, ges aldrig. Det nämns att han är skilsmässobarn och att han verkar ha en ganska sparsam relation till sin familj. Eftersom man i filmen inte får veta speciellt mycket om hans barndom, är det svårt att veta om det är något från hans uppväxt, som gjort att han blivit psykiskt sjuk, eller om filmen vill att vi ska tänka att han är född med dessa drag.

Bateman är inte den enda i filmen som jag anser har ett sjukt beteende. Det hade inte varit långsökt att tro att flera av hans vänner har liknande tankar, då även de verkar ha en störd uppfattning om moral och om andra människor. Men eftersom det är Bateman vi följer och eftersom det är i hans sinne och tankar vi befinner oss i filmen, ställs han utanför, som någon som är mer störd än de andra. Detta är något vi förstätt tidigt i filmen och bilden av honom förändras inte. Vi vet inte säkert om hans vänner har samma kalla känslor, eller om de styrs av moral och samvete. Batemans röst hörs genom hela filmen, då han berättar om sina känslor. Det är som om filmen vore någon slags bekännelse. Trots denna insikt, verkar inte Bateman känna att det finns någon hjälp för honom att få. Även om han inser att han är sjuk, så kan ingen hjälpa honom att bli fri från galenskapen.

“But even after admitting this, there is no catharsis; my punishment continues to elude me, and I gain no deeper knowledge of myself. No new knowledge can be extracted from my telling. This confession has meant nothing.”

Frågan är om en psykopat skulle kunna komma till insikt om att han är just en psykopat? För att han ska göra det, måste han förstå att det han tänker och känner inte är normalt. Något som går emot de drag som en psykopat karaktäriseras av, såsom att vara egocentrisk och lida brist på empati.

Det är en mycket komplicerad bild vi får av Bateman. Dels den extremt känslolokalla mördaren och dels den kärlekstörstande mannen, som säger att han bara vill passa in och vara

bra nog. Men det är en typisk populärkulturell skildring av en psykopat. På grund av att forskare inte enats, kring en gemensam teori, om vad som gör en människa till psykopat, är det fritt fram för regissörer att skapa karaktärer som Bateman. Som Wilson skriver, skapar det ett utrymme för psykopatiska karaktärer, som faller långt utanför psykiatrins definition av psykopati. Eftersom psykopati är svårförklarad, kan man på film använda det för att uppfylla en intrig som ska bygga på spänning och gåtgulla karaktärer.

4.2 "Basic Instinct", 1992

Inledningsscenen i Basic Instinct är talande för resten av filmen. Vi ser en väldigt lustfylld och passionerad sexscen, som får ett brutalt avslut då en kvinna vid namn Catherine Tramell, hugger ihjäl sin pojkvän Johnny Boz, med en ishacka. Efteråt gör hon inga försök att städa upp, eller dölja spår på brottsplatsen. Istället lägger hon ishackan på soffbordet och går lugnt därifrån. Denna scen gör att vi redan i filmens inledning, vet vem mördaren är. Det som kvarstår är att se hur denna karaktär ska lyckas komma undan med det begångna brottet.

Till brottsplatsen anländer polisen Nick Curran. Han är en polis, som är objekt för en internutredning efter en dödsskjutning. Han försöker sluta röka och dricka, samtidigt som han går på samtal hos psykologen Beth Garner, en kvinna som han även haft ett förhållande med. Han kallar hennes yrke för hjärnskrynkling och när han får frågor om sin barndom svarar han, som om psykologen var ute efter ett psykoanalytiskt svar, med hänvisningar till Freud.

Vi får följa alla Tramells spel och obehagliga, iskalla handlingar. Precis som en typisk femme fatale, är Catherine Tramell blond, vacker, sexig och fullkomligt osar av självsäkerhet. Hon är munvig och charmig och har flera av de drag som Robert D. Hare nämner i sin checklista. Hon klär sig i höga klackar och tight klänning, men utesluter underkläder. Hon är rik och bor i en lyxig villa vid havet. Hon är en flitig användare av kokain, inte minst i samband med sex, då hon påstår att det förhöjer upplevelsen. Tramell är deckarförfattare, men även utbildad psykolog. Hennes föräldrar dog tidigt, i vad som påstås ha varit en olycka. I en av Tramells böcker beskriver hon ett mord, som är skrämmande likt hur hennes föräldrar dog. Mördaren i boken är deras egen dotter. Detta är ett sammanträffande som återkommer i filmen, att alla hennes böcker beskriver mord som påminner obehagligt mycket om dödsfall i hennes egen närhet. Det verkar vara ännu en lek för Tramell. Polisen vet att hon, samtidigt som hennes älskare blir mördad, skriver på en bok om just en rockstjärna som blir mördad av sin flickvän med en ishacka. Tramell verkar inte orolig över det faktum, att det gör henne till

en misstänkt, utan betar sig istället överlägset i alla förhör och verkar trivas med att leka med faran.

Tramell väljer Nick som förebild till den polis hon skriver om i sin senaste bok. När han frågar henne vad boken handlar om svarar hon kyligt, att den handlar om en polisman, som faller för fel kvinna och blir mördad. Genom denna typ av svar får vi nästan reda på filmens handling långt i förväg och det enda vi kan göra är att förfasas över Tramells iskyla och planering.

Filmen har en tydlig psykologiserande dramaturgi, med fokus på närbilder och halvbilder. Det ligger stort fokus på begär i olika former och detta tar sig främst uttryck i sex. Catherine Tramell tycks drivas av en väldigt stark och aggressiv sexlust. Hon är bisexuell och verkar mest se människor som verktyg för sex. Sex är ett sätt för henne att manipulera och visa sin makt. Genom att klä sig utmanande och flirta hejdlöst väcker hon åtrå och begär, hos både män och kvinnor omkring henne. Hon ser till att de vill ha henne så mycket, att hon till slut kan styra personen. Sex tycks för Tramell, inte ha med kärlek att göra. Istället är det enbart lust och begär som styr. I filmen skildras en kvinna som är sexig, mystisk och iskall. Hennes känslökallhet märks inte minst när polisen under ett förhör frågar henne, om hon är ledsen att hennes pojkvän dött. Hon ler nonchalant och svarar ”*Yeah, I liked fucking him*”. Repliken blir ett tydligt bevis på hennes bristande empati och totala frånvaro av ånger- och skuld känslor.

Sex och begär är ett ständigt återkommande tema i filmen. När Nick besöker sin psykolog och tillika före detta flickvän, frågar hon honom om hur hans privatliv är. Han svarar då med att börja berätta om sitt sexliv. Även de hänvisningar han gör till psykoanalys i samband med sina besök hos psykologen, visar på den människosyn som filmen präglas av. Freuds psykoanalytiska teorier är präglade av individualismen, där människan sökande efter lust ligger i hennes natur. Kanske är det även ett tecken på vilka psykologiska teorier regissören tror på och vill förklara psykopati med. Om Nick är driven av begär och lust, drivs han av krafter som han inte kan rå för. Detta går tillbaka till den psykologiserande människosynen, där människan faller offer för sina egna, inneboende drivkrafter. Sexuella begär ses som drivkrafter som är djupt rotade i den mänskliga naturen. Det mordvapen som Tramell använder sig av, en ishacka, skulle man mycket väl kunna tolka se som en fallossymbol. Tramell hugger ishackan i männen under sexakten och dödar på så sätt männen, med vad som skulle kunna symbolisera deras eget sexuella begär.

Det dröjer inte länge innan Nick har fallit för Catherine Tramell och de inleder ett sexuellt förhållande. Trots att Nick verkar vara säker på att Tramell är skyldig till mordet, fortsätter han att träffa henne. Det verkar som om han vill försöka komma henne nära, i hopp om att på så sätt lyckas överlista och avslöja henne. Han blir tydligt påverkad av att umgås med Tramell och börjar själv agera impulsivt, genom att plötsligt börja dricka och röka igen och ha så våldsamt sex med Beth att hon verkar bli rädd för honom.

Catherine Tramell har dock mer än en partner. Hennes svartsjuka flickvän Roxy, uppskattar inte Nicks närvaro. Roxy är en ung och attraktiv kvinna, som blivit dömd för mord. Det har även den äldre kvinnan, Hazel, som är en nära vän till Tramell. Båda är oerhört vackra och charmerande kvinnor, som säger sig har begått brutala mord utan att kunna förklara varför. Det tycks som om de gjort det på impuls. Det blir väldigt påtagligt att filmens mest störda kvinnliga karaktärer, även är de som är attraktivast. De kvinnliga mördarna är blonda sexbomber, medan till exempel psykologen Beth har klätts i längre kjolar och har en kortare, mörk frisyra. I jämförelse med Tramell, framstår Beth som underlägsen och tråkig.

Tramells fascination för att leka med faran visar sig tidigt i filmen. När Nick följer efter hennes svarta sportbil kör hon i hög hastighet på en snäv och slingrig väg längs berget, som stupar rakt ner mot havet.

Några gånger under filmens gång, tror man sig se en glimt av mänsklighet hos Tramell. Hon börjar gråta och berättar att hon inte kan tillåta sig själv att älska någon, eftersom alla hon älskar dör. Hon verkar även ibland visa äkta känslor för Nick. Dessa glimtar är dock något som ganska snart visar sig vara manipulation.

Att Tramell är expert på att manipulera människor, blir tydligt i förhörscenerna. Vid de tillfällen då hon blir förhörd av flera poliser på stationen, placeras hon ensam på en stol framför en samling män. I scenen framstår männen som extremt underlägsna Tramell. De svettas och stammar och verkar inte alls kunna agera professionellt under förhöret. Tramell svarar lugnt och kyligt på frågorna, med svar som då och då anspelar på sex. Hon sitter demonstrativt med benen lite isär, för att visa att hon inte bär några underkläder. Detta gör polismännen ännu mer osäkra och det tycks som om bara hennes uppenbarelse får dem att tappa fattningen.

Den rådande människosynen och den bild som filmen vill ge av psykopaten, syns redan i filmtiteln. Basic Instinct, begär och instinkter, som är grundläggande för en människa. I Tramells fall, verkar dessa instinkter vara att mörda och ha sex. Användandet av termen instinkt, gör att jag tolkar det som att det är något djupt rotat hos Tramell. Det är något hon drivs av och har i sig, kanske till och med biologiskt. Detta gör att vi inte kan lita på Tramell,

även när hon verkar visa känslor. Vi har fått veta att hon har dessa instinkter, och om de är så grundläggande som de verkar, kommer de inte försvinna bara för att Nick Curran avslöjar henne. Dessa inre drivkrafter styr hela hennes person och alla hennes handlingar. Filmens dramaturgi och psykologiserande människosyn, skapar en karaktär som är oföränderlig. Att Tramells person inte förändras genom filmen, blir uppenbart i slutscenen då hon ligger i sängen med Nick. Han verkar tro att de har nått harmoni, men under sängen ligger en ishacka och Tramells iskalla blick är det sista som lämnar oss i filmens slut.

4.3 "Halloween", 2007

Halloween är Rob Zombies version av *Alla Helgons Blodiga Natt* (1978). Regissören har även valt att addera till den gamla versionen och göra vad man skulle kunna se som en prolog. Filmen klassas som en skräckfilm. Den berättar om huvudkaraktären Michael Myers barndom, institutionalisering och vad som händer när han rymmer från institutionen. Michael växer upp tillsammans med sin mamma, storsyster, lillasyster och deras alkoholiserade styvfar. Styvfadern är våldsam. Han och mamman grälar konstant, inte minst om deras dåliga ekonomi. Kameran zoomar väldigt ofta in på Michaels ansikte, som för att försöka se in i honom. Men han visar få känslor och tar dessutom tidigt i filmen på sig en mask han fått att bära till Halloween.

Som barn ger inte Myers något intryck av att vara glad och lekfull. Ett tidigt tecken på psykopati är att barn behandlar djur mycket illa. Michael plågar sina husdjur. Han är introvert och blänger mest på sin omgivning. Man hör honom sällan tala. Detta är något som senare i filmen verkar ha övergått till total tystnad, som om han vore stum.

När Michaels mamma en dag blir kallad till ett möte på skolan, är det efter att det hittats en död katt i Michaels skåp. Rektorn föreslår då att Michael ska få träffa en psykolog, eftersom han anser att beteendet är ett varningstecken på ett mycket allvarigare problem. Men mamman anser inte att det är nödvändigt. Istället blir hon upprörd och försvarar sin son. Michael blir mobbad i skolan av de äldre eleverna, men han tycks inte skrämmas av förövarna. Istället vänder han sin ilska mot en av mobbarna och bestämmer sig för att hämnas. Han överfaller och slår ihjäl denne med en påk ute i skogen. Eftersom mobbare framställs som elak och osympatisk, är det som åskådare, inte särskilt svårt att identifiera sig med Michaels önskan om att hämnas. Det skulle kunna vara ett försök att skapa någon slags identifikation eller sympati, för den annars så brutala pojken.

Men detta är bara en av många extremt blodiga och brutala scener i filmen. Senare samma dag mördar han även sin storasyster och deras styvfar. Även detta visas i oerhört horribla scener. Scenerna innehåller mycket blod och visar hur en liten pojke fullkomligt slaktar sin familj.

Efter att Michael dömts för mordet, får han träffa psykologen Loomis. Han blir den psykolog som tar sig an Michael och tar med honom till en behandlingsinstitution. Men efter det första samtalet, när Michael lämnas ensam med en sköterska, hugger han ihjäl henne. Detta gör Michaels mamma så förtvivlad att hon tar sitt liv. Detta till synes helt oförklarliga mördande, skapar en bild av Michael som en oberäknelig och ond pojke. Eftersom vi aldrig får höra honom prata och ge någon förklaring till vad det är som gör att han känner ett behov av att mörda människor, förblir han en gåta filmen igenom. För att helt förstå hans agerande, hade det krävts en orsaksförklaring. Nu är det upp till åskådaren att göra sin tolkning. Michael är enbart utåtagerande när han mördar, annars sitter han tyst och stilla. Han framställs som den gåtfulle, spirituella psykopaten som Wayne Wilson nämner, där hämnd blir det enda tydliga motiv vi kan skönja. Hade Michael istället gjort sin röst hörd, hade det eventuellt kunnat komma fram sociala aspekter kring hans uppväxt, skolmiljö och familjerelationer. Filmen är nu så påverkad av sin dramaturgi och människosyn, att den framställer Michael som främmande och oförklarlig. Detta, menar jag, är problematiken med framställandet av psykopater på film. Då man gör dem till främmande monster, skapas rädslor och oförståelse. Även om psykopater inte är sympatiska och besitter den moral, som de flesta människor har, riskerar det att bli en total stigmatisering av dessa människor i samhället. Något som i längden leder till en allmän stigmatisering av människor psykisk ohälsa.

I sin cell på institutionen gör Michael hundratals masker av papper-maché. Dessa masker är något återkommande i filmen, främst genom att han väldigt sällan tar av sig sin mask. När han inte bär mask, har han långt hår, som skyler hans ansikte. Masken återkommer även i Loomis beskrivning av Michael. När Loomis efter femton år till slut ger upp behandlingen av Michael och väljer att gå vidare i sitt yrkesliv, beskriver han denne som ett hopplöst fall. Loomis håller föreläsningar under titeln *The Devil's Eyes*, där han omtalar Michael som en psykopat, som inte kan se vad vanliga människor ser. Han säger att "*behind these eyes, one finds only blackness*". Återigen beskrivs Michael som en gåta, som vi helt enkelt inte kan förstå. Han framstår som ett monster som fötts till psykopat. Det tas aldrig upp några sociala aspekter kring Michaels uppväxt och barndom och hur det skulle kunna ha påverkat honom. Det uttalas flera gånger att han är en psykopat och inte kan behandlas. Detta visar på den människosyn som skildras i filmen. Psykopaten är ett monster, som är ren ondska

och till slut bara kan låsas in på livstid. Istället för att visa några av de samtal som psykologen har med Michael under de femton åren, klipper man till en scen där Loomis ger upp och lämnar Michael bakom sig.

Efter att han omnämns som ett hopplöst fall, tar filmen en annan vändning och några fler försök till förklaringar görs inte. Istället visas i resten av filmen brutala mordscener och jakten på Michael. Då Michael hela tiden bär sin mask vid mordet, ser vi inte hans ansiktsuttryck. Det gör det svårt att tolka hans känslor. Att döma av hans stela och oftast lugna kroppsspråk är han mycket känslökall. Han springer till exempel aldrig efter sina offer, utan går lugnt och stilla. I slutet av filmen, när han jagat och tillfångatagit sin lillasyster, verkar han däremot plötsligt visa känslor. Han försöker få systemen att förstå att han är hennes bror, genom att visa ett foto på dem som barn. Hans kroppsspråk i scenen tolkar jag som att han är uppgiven och sorgsen. Tyvärr förstår inte systemen vad han vill få sagt, eftersom han inte talar till henne. När hon agerar aggressivt mot honom, försvinner hans känslor igen och han vill nu istället mörda även sin lillasyster. Michael tycks inte göra någon skillnad på om det är en familjemedlem eller främling som blir hans offer. Han mördar alla som står i hans väg, oavsett om de har känslor för honom eller inte. Denna avsaknad av empati är det mest typiska draget hos en psykopat.

Michael Myers mördande är besinningslöst och de flesta gångerna tycks det inte finnas några motiv alls till dödandet. Att han mördade pojken som mobbade honom, samt den elake styvfadern, kan förklaras med hämndmotiv. Men den fullkomliga slakt som han utför då han rymmer från institutionen och återvänder till sin gamla hemstad i jakt på sin lillasyster, går inte att förklara lika enkelt. Eftersom denna film klassas som en skräckfilm, med främsta syfte att skrämja och skärpa sin publik, skulle antagligen en alltför djupgående förklaring av motiv till handlingarna, dämpa skräcken. När regissören nu istället framställer Myers som en brutal och besinningslös mördare, utan konkret motiv, skapar det mer spänning och skräck, eftersom det innebär att vem som helst kan drabbas av hans handlingar.

5. Sammanfattning och slutsats

I denna uppsats har jag, genom hermeneutisk analys och egna tolkningar, undersökt hur psykopati gestaltats i tre amerikanska filmer. Syftet har varit att ta reda på hur väl bilden vi får av psykopaten på film, stämmer överens med den bild som psykiatrin har. Jag har utgått från psykologen Robert D. Hares checklista över typiska karaktärsdrag hos psykopater, samt Wayne Wilsons forskning kring olika typer psykopater på film. I mina analyser har jag utgått från frågeställningarna: Hur gestaltas psykopaten i filmen? Stämmer gestaltningen i filmen in på psykiatrins bild av psykopati? Ges det några förklaringar till psykopatin? Hur påverkas dramaturgin av den psykologiserande människosynen i filmen?

De tre filmer jag valt att analysera, använder sig alla av typiska karaktärsdrag i gestaltandet av psykopaten. Exempelvis återfinns man karaktärsdrag såsom: munvighet, charm, brist på empati, impulsivitet och brist på skuld känslor. Dessa typiska drag gör, att det skapas förväntningar på karaktärerna att agera på ett visst sätt. När vi vet att det är psykopater som gestaltas, räknar vi med att vad som helst kan hända, eftersom de lever efter egna regler och inte styrs av samma grundläggande moraliska värderingar, som de flesta andra av oss. Detta skapar även förutsättningar för filmernas dramaturgi. Tidigt i filmerna får vi veta vem som är psykopaten och mördaren. Däri ligger ingen spänning. Istället drivs filmerna framåt av jakten på psykopaten, samt hans försök att komma undan anklagelserna och kunna fortsätta mörda. I två av filmerna, *American Psycho* och *Basic Instinct*, gestaltas charmiga, vackra och materialistiska psykopater. Dessa strävar efter makt och status. De uppvisar hög intelligens och en stor del av filmerna skildrar deras lek med andra människors känslor och tankar. Psykopaten i dessa två filmer gestaltas som en person, som mycket väl skulle kunna finnas i vår egen närhet.

Även om filmerna använder sig av typiska karaktärsdrag, är de inte helt överensstämmande med den bild vi ges av Robert D. Hare. Till exempel har man i *American Psycho* valt att göra Bateman till en hallucinerande psykopat. Detta är något som inte stämmer överens med psykiatrins bild, då psykopater inte anses ha en rubbad verklighetsförankring. I vissa enskilda scener i de tre filmerna, tycks psykopaten visa känslor, som till exempel när Michael Myers vill få sin syster att förstå att de är syskon. Detta är dock enbart ett känsloliv som skymtar förbi.

Det ges inga förklaringsmodeller till psykopatin som innehåller sociala aspekter. Alla de tre filmerna skildrar psykopater som beskrivs ha varit psykopater redan som barn. Filmerna framställer karaktärerna som födda onda och därför inte går att behandla. Även om tolkningar skulle kunna göras kring trauman i barndomen, så beskrivs karaktärerna i filmerna som obotliga och ostoppbara. Detta kan kopplas till den dramaturgi som används, samt de intriger som filmerna innehåller. Thrillers förväntas innehålla spänning och action och då krävs det karaktärer som kan driva en sådan intrig framåt. En psykopat som är oföränderligt ond, skapar förutsättningar för spänning.

Filmerna visar även hur rädda omvärlden är för dessa karaktärer. Vi får en bild av psykopaten som en människa att frukta och vara rädd för. I de tre filmerna förekommer mycket grova sexscener och brutalt våld. Psykopatens inställning och förhållande till sex är inget Robert D. Hare nämner i den litteratur jag använt. Därför är det svårt att bedöma hur väl den bilden av psykopaten stämmer överens med psykiatrins bild.

Min slutsats blir således att bilden av psykopatens karaktär på film använder sig mycket av de typiska karaktärsdrag som nämns och påvisas inom psykiatrin. Dock görs tillägg i karaktären för att skapa spänning och ökad underhållning. Den psykologiserande människosynen påverkar dramaturgin genom att skapa statiska karaktärer, som drivs av instinkter och starka begär.

Referenslista

Andersson, Sten (1979). *Positivism kontra hermeneutik*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Hare, Robert D (1997). *Psykopatens värld*. Lund: Studentlitteratur

Israel Joachim (1999) *Handling och samspel*. Lund: Studentlitteratur

Israel Lena (1991). *Filmdramaturgi och vardagstänkande*. Göteborg: Daidalos

Wayne Wilson (1999) *The psychopath in film*. Lanham: University press of America

Filmer

American Psycho (Mary Harron, 2000)

Basic Instinct (Paul Verhoeven, 1992)

Halloween (Rob Zombie, 2007)